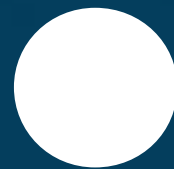

Erfgoed Brussel

37

Herfst 2024

U

Dossier

**OBJECTEN EN
COLLECTIES**

G

73
Lipin of Thailand
73

MARKING M

MARKING M

MARKING M

MARKING M

MARKING M

MARKING M

Handwritten note in a blue frame

← Het inventariseren van collecties brengt soms 'vergeten' kunstwerken aan het licht. Museum van Elsene, 2019 (© Vincent Everarts).

Het roerend cultureel erfgoed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Instrumenten en ambities

In 2014 kreeg de gewestelijke overheidsdienst urban.brussels nieuwe culturele bevoegdheden toegewezen ten gevolge van de zesde staatshervorming¹. Sindsdien staat Urban, naast het bouwkundig, natuurlijk en archeologisch erfgoed, ook in voor het roerend en immaterieel erfgoed. Vanaf nu is het beleid rond roerend erfgoed nauw verbonden worden met dat van het cultureel erfgoed van de stedelijke omgeving, in brede zin.²

Ons roerend cultureel erfgoed wordt gekenmerkt door een grote typologische diversiteit: kunstwerken in de klassieke zin van het woord, decoratieve kunstvoorwerpen, archeologische vondsten, elementen van ontmantelde monumenten, manuscripten, boeken, archiefdocumenten, kaarten, foto's, wetenschappelijke verzamelingen...

Enkele honderden collecties verspreid over het gewest vallen dus onder de bevoegdheid van Urban. Ze worden beheerd door musea, gemeenten, religieuze instellingen, privé-verzamelaars en de gewestelijke overheid zelf.

De ordonnantie van 25 april 2019 beschrijft een reeks instrumenten en procedures voor de identificatie, de bescherming en het behoud van roerend en immaterieel erfgoed van gewestelijk belang. Deze omvatten de opmaak van een inventaris van het roerend erfgoed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In april 2020 werd deze inventaris online beschikbaar gesteld via de website <https://collections.heritage.brussels/nl>. Samen met de inventarissen van het bouwkundig en natuurlijk erfgoed biedt het een overzicht van het brede culturele erfgoed van ons gewest. De inventaris wordt geleidelijk aan verrijkt met de hulp van de vele betrokken collectiebeheerders.

Dankzij deze gewestelijke inventaris komen het Brussels Gewest en de collectiebeheerders tegemoet aan hun gezamenlijke behoefte om de verscheidenheid en rijkdom van het Brusselse roerend erfgoed in de kijker zetten, rekening houdend met de specifieke kenmerken van elke collectie.

PARTNERSCHAPPEN EN INVENTARISATIES

Voor de ontwikkeling van haar databank heeft Urban de krachten gebundeld met het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK). De lange ervaring van het KIK in het inventariseren van het artistieke erfgoed is welbekend en zijn BALaT³ -website is een cruciaal instrument voor het onderzoek naar het erfgoed in België.

Andere partners sloten zich al snel aan bij het inventarisproject van het Brussels Gewest; het Museum van Elsene, de Musea van de Stad Brussel en het Hortamuseum behoren tot de pioniers van het project. Deze instellingen hielpen mee de contouren en functionaliteiten van het systeem vast te leggen.

1. Voor meer informatie: https://erfgoed.brussels/nl/ontdekken/de-brusselse-erfgoedinventarissen/de-inventaris-van-het-roerend-cultureel-erfgoed?set_language=nl.

2. Voorheen werd alleen rekening gehouden met cultuurgoederen die nauw verbonden waren met beschermde gebouwen, zoals het Hôtel Cohn-Donnay, het Museum David en Alice van Buuren of, misschien wel het meest bekende, het Stocletpaleis. Sinds 2014 is het Gewest dus bevoegd voor alle cultureel-erfgoedcollecties, ongeacht hun relatie tot het gebouw waarin ze zijn ondergebracht.

3. <https://balat.kikirpa.be/>. In tegenstelling tot de BALaT-databank bestrijkt de inventaris van het roerend erfgoed van Urban alle soorten roerende cultuurgoederen – en dus niet alleen artistieke werken – maar is ze enkel gericht op het erfgoed dat zich in het Brussels Gewest bevindt.

De lijst partners groeit nog steeds aan. Het gaat om instellingen die op zoek zijn naar een intuïtieve, uitgebreide en efficiënte tool om hun collecties te beheren.⁴ Urban biedt naast de eigen database ook hulp aan instellingen bij het uitwerken van hun inventarissen en het versterken van de zichtbaarheid van hun collecties.

Dankzij de website van de inventaris kan het publiek minder bekende erfgoedobjecten ontdekken. Instellingen kunnen er delen van hun collectie in de verf zetten, dus ook objecten die gewoonlijk of tijdelijk niet toegankelijk zijn voor het publiek. Voor sommige instellingen is de gewestelijke inventaris een tijdelijke oplossing in afwachting van een geschiktere tool. De tool biedt namelijk enkele erg handige modules voor een efficiënt en overzichtelijk collectiebeheer.⁵

Urban ondersteunt ook instellingen bij het organiseren van fotoreportages om de inventaris te verrijken. Deze kunnen worden uitgevoerd door de instelling zelf of door een team dat hiervoor wordt samengesteld en gefinancierd door het Gewest⁶.

EEN AMBITIEUS PROGRAMMA

Door het cultureel erfgoed van Brussel in kaart te brengen, kunnen we het (opnieuw) erkenning geven. Niet alleen de belangrijke collectiestukken worden getoond. Ook voorwerpen die 'verborgen' zitten in depots worden op de website van de inventaris gepubliceerd.⁷ Ruim 80% van de collecties wordt bewaard in reserves, vaak door een gebrek aan tentoonstellingsruimte. Door hen op deze manier toch bekendheid te geven, kan ook de aandacht gevestigd worden op noodzakelijke behoudsmaatregelen.

De inventaris is ook een uitstekende manier voor studenten en onderzoekers om een eerste overzicht te krijgen over de collecties en deze onderling te vergelijken. De website werd zo ontworpen dat gelijkaardige werken – in eenzelfde stijl, van eenzelfde type of door eenzelfde auteur – over de collecties heen worden getoond. Hierdoor kan men uiteraard verbanden leggen binnen en tussen roerend erfgoedcollecties. Deze collectieoverschrijvende connecties kunnen ook van nut zijn in andere onderzoeksvelden. Zo kan de ontwikkeling van het stedelijk landschap in de Brusselse gemeenten bestudeerd worden aan de hand van kunstwerken die in verschillende collecties bewaard worden.

Om deze kruisverwijzingen mogelijk te maken, streeft Urban ernaar om zoveel mogelijk collecties in de databank op te nemen. Daarom moedigen haar teams nieuwe collectiebeheerders aan hun verzameling toe te voegen, maar ook de bestaande gebruikers worden voortdurend gestimuleerd om hun collectiegegevens aan te vullen⁸.

KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE. TOEGANKELIJKHEID ALS UITDAGING

De uitdrukking 'openluchtmuseum' wordt vaak gebruikt om te verwijzen naar kunstwerken in de openbare ruimte. Het is ongetwijfeld de meest directe manier om een breed publiek te bereiken. We zien wel steeds diversere vormen van kunst opduiken. Naast de klassieke standbeelden, fonteinen en herdenkingsmonumenten zijn er hedendaagse installaties, muurschilderingen, landschapskunst... Met sommige werken zijn we zo vertrouwd dat we hen nauwelijks nog opmerken, tenzij ze in de media komen, vaak om hun gebrekkige bewaaromstandigheden aan de kaak te stellen.

Of ze nu modern of eerder 'klassiek', decoratief of van historisch belang zijn, al deze werken dragen bij aan het sociale leven en de cultuur van een stad of regio. Het Brussels Gewest telt meer dan duizend kunstwerken die permanent toegankelijk zijn voor haar inwoners en bezoekers.

4. De samenwerking tussen Urban en deze partnerinstellingen wordt vanuit uiteenlopende noden opgestart. Sommige partners beschikken al over een goed werkende interne collectiedatabank, maar willen die informatie beschikbaar stellen voor een breed publiek. Andere zoeken een alternatief voor een bestaande databank die niet langer aan hun behoeften voldoet. Nog andere partners moeten een digitale databank uitbouwen en doen hiervoor meteen beroep op Urban.

5. Zo kan worden aangegeven of het collectiestuk publiek toegankelijk is, waar het zich bevindt, in welke toestand het verkeert, enz. Daarnaast kunnen ook gegevens met betrekking tot verzekeringen, bruiklenen, informatiebronnen worden toegevoegd.

6. Van 2016 tot 2024 stelde het KIK een multidisciplinair team ter beschikking van Urban. Het team bestond uit een kunsthistoricus, een documentalist en een fotograaf, en werd met name ingezet voor inventarisaties van kerf fabrieken.

7. Een jaarlijkse inventarisatie moet eventueel 'verloren' voorwerpen in de depots aan het licht brengen en, waar mogelijk, onder de aandacht brengen.

8. De organisaties *Brussels Museums* en het Vicariaat van Brussel spelen een belangrijke rol in het bereiken en motiveren van nieuwe partners om deel te nemen aan het project.

Als stadsgewest en Europese hoofdstad heeft Brussel de plicht om een beleid te ontwikkelen dat huidige en toekomstige kunstwerken integreert en tentoonstelt in de openbare ruimte. Dit beleid moet gebaseerd zijn op een globale en doordachte visie, maar ook op burgerparticipatie. Het moet rekening houden met de kenmerken en, indien mogelijk, de gevoeligheden van burgers, buurtbewoners en buurtverenigingen in al hun diversiteit. Deze taak stelt de publieke opdrachtgever voor een moeilijke uitdaging. Er zijn veel factoren waarmee rekening gehouden moet worden om een werk succesvol te integreren. De ervaring van zowel regionale als lokale beheerders is dan ook een onschatbare bron van kennis die het Gewest wil bundelen om openbare kunst op haar grondgebied te promoten en onder de aandacht te brengen.

Urban ontwikkelt daarom het *Public&Art Platform* voor het online uitwisselen van goede praktijken in het beheer van collecties in de publieke ruimte. Dit project brengt individuele initiatieven samen en moet zorgen voor een coherente aanpak op gewestelijk niveau. Het opstellen van een dergelijk online 'kadaster' van de werken in de Brusselse openbare ruimte is een eerste stap in die richting. Dit biedt een aantal voordelen. Doordat elk kunstwerk 'gegeolokaliseerd' wordt, biedt deze inventaris een betrouwbare kaart van bestaande kunstwerken in de openbare ruimte. Andersom krijgt men ook een overzicht van de locaties waar nieuwe kunstwerken een plek kunnen vinden. Daarnaast worden de belangrijkste gegevens met betrekking tot deze kunstwerken gecentraliseerd. Zo kan snel worden vastgesteld welke beheerders en diensten men moet waarschuwen zodra er schade wordt vastgesteld. Tot slot wordt het dankzij deze tool makkelijker om de werken te ontsluiten en het publieke bewustzijn rond stadskunst te vergroten.

Vandaag zijn 130 collecties opgenomen in de inventaris van het roerende erfgoed, goed voor ruim 20.000 objectbeschrijvingen met afbeeldingen. En dit is nog maar het begin van een fantastisch verhaal!

PASCALE INGELAERE – MURIELLE LESECQUE
DEPARTEMENT ROEREND ERFGOED

Redactiecomite

Jean-Marc Basyn, Okke Bogaerts, Stéphane Demeter, Paula Dumont, Valerie Orban et Cecilia Paredes.

Coördinatie dossier

Pascale Ingelaere en Murielle Leseqque
Paula Dumont en Cecilia Paredes

Coördinatie iconografie

Julie Coppens en Paula Dumont

Auteurs/ redactionele medewerking

Véronique Baccharini, Anne Carre, Elodie Cugnon, Thierry Claessens, Alice Graas, Ann Degraeve, Livia Depuydt, Sergio De Vincenzo, Eric Flamée, Yves Hannosset, Pascale Ingelaere, François-Xavier Lavenne, Murielle Leseqque, Pierre Loze, François Mairesse, Muriel Muret, Camille Paget, Géraldine Patigny, Constantin Pion, Sophie Rassat, Chiara Tomalino, Delphine Tonglet, Aline Wachtelaer, Marc Xenophontos, Benjamin Zurstrassen

Eindredactie nederlands

Okke Bogaerts, Paula Dumont

Eindredactie frans

Cecilia Paredes

Vertaling

Oneliner
Linguanet

Nalezing

Ann Degraeve, Valerie De Witte, Wim Kenis, Koenraad Raeymaekers, Coralie Smets, Tom Verhofstadt, Ilse Weemaels en de leden van het redactie-comité

Vormgeving en cartografie

Toast Confituur Studio

Lijst met afkortingen

AHM – Archieven Hortamuseum
AML – Archives et Musée de la littérature
DC.UB – Documentatiecentrum urban brussels
GAE – Gemeentelijke archieven Elsene
GAS – Gemeentelijke archieven Schaarbeek
GASG – Gemeentelijke archieven Sint-Gillis
KIK-IRPA – Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium / Institut royal du Patrimoine artistique
KMKG – Museum Kunst & Geschiedenis
KMSKB – Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België
MSB – Museum Stad Brussel - Broodhuis
SAB – Stadsarchief Brussel
SABAM – Vereniging voor auteurs – fotografen

ISSN

2034-5771

Wettelijk Depot

D/2024/6860/007

Alle teksten zijn vertaald uit het Frans.
Cette revue paraît également en Français sous le titre « Bruxelles Patrimoines ».

Ontwerper van de maquette

Polygraph'

Druk

db Group.be

Verspreiding

Cindy De Brandt, Ilse Weemaels.
bpeb@urban.brussels

Bedankingen

Jean Bériaux, Anne Carre, Philippe Charlier, Adrien Dominique, Alice Gérard, Abigaël Gillard, Sarah Herrensens, Isabelle Leroy, Marie-Pierre Mathy, Muriel Muret

Coördinatie publicaties

Cecilia Paredes

Verantwoordelijke uitgever

Sarah Lagrillière, adjunct directeur generaal, urban.brussels (Gewestelijke Overheidsdienst Brussel Stedenbouw en Erfgoed) Kunstberg 10-13, Brussel

De artikelen zijn gepubliceerd onder de verantwoordelijkheid van de auteurs. Alle rechten voor het reproduceren, vertalen of herwerken zijn voorbehouden.

Contact

Urban.brussels - Directie Kennis en Communicatie
Kunstberg 10-13, 1000 Brussel
www.urban.brussels
editions@urban.brussels

Herkomst van de foto's

Mochten er ondanks onze inspanningen om alle reproductierechten te betalen toch nog gerechtigden zijn die niet gecontacteerd werden, dan worden zij verzocht zich kenbaar te maken bij de Directie Cultureel Erfgoed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Erfgoed Brussel reeds verschenen

001 - November 2011
Terug naar school

002 - Juni 2012
De Hallepoort

003-004 - September 2012
De kunst van het bouwen

005 - December 2012
Hôtel Dewez

Extra nummer 2013
Het erfgoed schrijft onze geschiedenis

006-007 - September 2013
Brussel, m'as-tu vu?

008 - November 2013
Industriële architectuur

009 - December 2013
Parken en tuinen

010 - April 2014
Jean-Baptiste Dewin

011-012 - September 2014
Geschiedenis en herinnering

013 - December 2014
Cultusgebouwen

014 - April 2015
Zoniënwoud

015-016 - September 2015
Ateliers, fabrieken en kantoren

017 - December 2015
Stadsarcheologie

018 - April 2016
De Gemeentehuizen

019-020 - September 2016
Stijlen gerecycleerd

021 - December 2016
Victor Besme

022 - April 2017
Art nouveau

023-024 - September 2017
Natuur in de stad

025 - December 2017
Conservatie op de steigers

026-027 - April 2018
Kunstenaarsateliers

028 - September 2018
Het Erfgoed, dat zijn wij!

Extra nummer - 2018
De restauratie van een uitzonderlijk decor

029 - December 2018
Historische Interieurs

030 - April 2019
Beton

031 - September 2019
Een plaats voor kunst

032 - December 2019
De straat anders bekeken

033 - Lente 2020
Lucht, warmte, licht

034 - Lente 2021
Kleuren en texturen

035 - Lente 2021
Georges Houtstont en de ornamentenkoorts van de Belle Époque

036 - Herfst 2022
Stadsgezichten

037 - Herfst 2024
Objecten en collecties

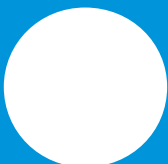
Alle artikelen kunnen geraadpleegd worden op www.erfgoed.brussels

urban.brussels zet resoluut in op de kennismaatschappij en wil met zijn publiek een moment van introspectie en expertise delen over de stedelijke thema's van vandaag. De pagina's van *Erfgoed Brussel* bieden het stedelijk erfgoed in al zijn diversiteit een forum voor open en pluralistische reflectie.

Het nummer *Objecten en collecties*, geeft een inkijk in de buitengewone rijkdom en diversiteit van het roerend erfgoed, aanwezig in het Brusselse gewest. Tien jaar geleden verwierf het Gewest de bevoegdheid over deze nieuwe materie. Tijd om stil te staan bij de uitdagingen voor het beheer, de conservatie en de waardering van dit bijzonder erfgoed, alsook bij de ambities voor de toekomst.

Sarah Lagrillière,
Adjunct directeur generaal

U

15 €

ISBN 978-2-87584-217-6